

Yayın Geliş Tarihi: 15.07.2017

Yayın Onay Tarihi: 20.10.2017

İdil TUNÇER KILAVUZ *

Rus Milliyetçiliğinin Kökenleri: 1917 Öncesi Rus Milliyetçiliği

*The Roots of Russian Nationalism: Russian
Nationalism in Pre-1917 Period*

Özet

Bu çalışma Rus milli bilincinin ve Rus milliyetçiliğinin gelişimini tarihi bir perspektifle analiz etme amacını taşımaktadır. Rus milli bilincinin gelişimini anlamak için, ve bugün de Rus milliyetçiliğindeki güçlü bir eğilim köklerini devrim öncesi Rusya'da bulduğundan dolayı, 1917'ye kadar olan dönemde Rus milliyetçiliğinin gelişiminin analiz edilmesi önemlidir. Bu çalışma Rus milliyetçiliğinin 1917'de Bolşevikler iktidara gelene kadar olan dönemdeki gelişimi hakkındadır. İlk olarak, erken dönem Rus kimliğinin yapıtaşları incelenecek, daha sonra 17.yüzyıl sonu ve 18. yüzyılda Rus milli bilincinin gelişimi tartışıldıktan sonra, 19. yüzyılın başında Rus milliyetçiliğinin nasıl geliştiğine ve şekillendiğine odaklanacaktır. Devletin ve entelektüellerin rolü ve Rus milliyetçiliğinin farklı akımlarının kendilerini ve Rus milletini nasıl tanımladıkları vurgulanacaktır. Çalışmanın son kısmında 20. yüzyıl başındaki milliyetçi hareketler ve rejimin Rusluk hissini giderek artması, İmparatorluğun resmi milliyetçiliği ile uyumlu politikaları ve bu durumun sonuçları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, milliyetçilik, Rus milliyetçiliği, Slavofilizm, Panslavizm

Abstract

This study aims to analyze the development of Russian national consciousness and Russian nationalism from a historical perspective. In order to understand the development of Russian national consciousness, and since a strong current in Russian nationalism today finds its roots in prerevolutionary Russia, it is important to analyze the development of Russian nationalism in the period up to 1917. This study is about the development of Russian nationalism until the Bolsheviks came to power in Russia in 1917. First, the building blocks of early Russian identity will be examined, and then, after discussing the development of Russian national consciousness in the end of the 17th century and the 18th century, the focus will be on the development of Russian nationalism at the beginning of the 19th century. This study will emphasize the role of the state and intellectuals, and how different currents of Russian nationalism define themselves and the Russian nation. In the last part of this study, the nationalist movements of the early 20th century and the

---

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
idil.kilavuz@medeniyet.edu.tr

regime's growing sense of Russianness, the policies of the Russian Empire in line with its official nationalism, and the consequences of this situation will be discussed.

Keywords: Russia, Nationalism, Moscow, Slavophilism, Pan-Slavism

Giriş

Bu çalışma Rus milli bilincinin ve Rus milliyetçiliğinin gelişimini tarihi bir perspektifle analiz etme amacını taşımaktadır. Rus milli bilincinin gelişimini anlamak için, ve bugün de Rus milliyetçiliğindeki güçlü bir eğilim köklerini devrim öncesi Rusya'da bulduğundan dolayı, 1917'ye kadar olan dönemde Rus milliyetçiliğinin gelişiminin analiz edilmesi önemlidir.

Rusya örneğinde Rus milli bilincinin gelişmesi devletin büyümesiyle paralel bir çizgide ilerlemiştir. Rus milli bilinci devletin güçlü etkisi altında biçimlenmiştir. 19. yüzyıldan başlayarak, Rus milli bilinci, devletin ve yeni oluşan Rus milli elitinin etkisi altında gelişmiştir. Bu dönemden başlayarak Rus milliyetçiliğinin farklı akımları ortaya çıkmıştır. Bu akımlar arasında, takip eden dönemde Slavofiller, Rus milliyetçilerinin düşünceleri üzerinde önemli etkiler yapmıştır. 19. yüzyılın sonundan başlayarak Çarlık İmparatorluğunun kendisini giderek artan oranda Rus olarak tanımlamaya başlaması, Rus olmayan toplumların milliyetçi duygularını körüklemiş ve imparatorluğun yıkılışına katkıda bulunmuştur.

Bu çalışma Rus milliyetçiliğinin 1917'de Bolşevikler iktidara gelene kadar olan dönemdeki gelişimini kapsamaktadır. İlk olarak, erken dönem Rus kimliğinin yapıtaşları incelenecek, daha sonra 17.yüzyıl sonu ve 18. yüzyılda Rus milli bilincinin gelişimi tartışıldıktan sonra, 19. yüzyılın başında Rus milliyetçiliğinin nasıl geliştiğine ve şekillendiğine odaklanılacaktır. Devletin ve entelektüellerin rolü ve Rus milliyetçiliğinin farklı akımlarının kendilerini ve Rus milletini nasıl tanımladıkları vurgulanacaktır. Bu bölümün son kısmında 20. yüzyıl başındaki milliyetçi hareketler ve rejimin Rusluk hissini giderek artması, imparatorluğun resmi milliyetçiliği ile uyumlu politikaları ve bu durumun sonuçları tartışılacaktır.

1. Rus Milli Kimliğinin Yapı Taşları

Rus milli tarih yazımına göre Rusya'nın milli tarihi Kiev devletiyle başlamaktadır. Bu anlayışa göre, 11. yüzyıldan itibaren bir vatan, insanların bir topraktaki bütünlüğü, dilde

ve inançta birlik, ilk bağımsız Rus devleti olarak görülen ve 9. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar devam eden Kiev devletinde mevcuttu.¹

Ruslar Ortodoksluğu bu dönemde kabul etmişlerdir. I. Vladimir 988 yılında vaftiz edilmiş ve Bizans imparatorunun kızıyla evlenerek kendi tebaasını da Ortodokslarıma yönünde politikalar uygulamıştır (Acton, 1986:5). Bu nedenle, Rus bakış açısına göre, bu dönemden itibaren dil, din, siyasal birim ve kültür açısından bir birlik söz konusudur.

Rus milli bilincinin ilk unsurlarının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde en önemli etkiyi yapan faktörlerden birisi coğrafi çevre olmuştur. Avrupa ve Asya'nın arasında olmanın yanı sıra, buna ek olarak farklı dinlere, etnik kimliklere ve kültürlere sahip gruplarla iletişim içerisinde olmak Rusluk bilincinde önemli etkiler yapmıştır.

Erken dönem Rus yazınında en önemi konu olarak, Rusluk bilincinde kimliğin ilk unsuru olarak ortaya çıkan "Rus Toprağı" anlayışı görülmektedir. 1200'ler civarında yazılan ve Prens İgor'un Kumanlara karşı olan savaşı kaybetmesini konu alan *İgor'un Ordusunun Hikayesi* adlı eserde, Rus toprağı, *zemliu russkoiu*, prensleriyle, Rus prensleriyle tanımlanmaktadır. *Rus Toprağının Yok Oluşunun Hikayesi* adlı 13.yüzyılda yazılan eser, Kuzey Rusya'nın Moğollar tarafından işgalini anlatmaktadır. Bu eserde farklı bir nokta daha mevcuttur: Rus toprağı yine prensleriyle tanımlanırken, bu kez buna hem aristokrasi eklenmiştir hem de Rus toprağının tanımlanmasına Ortodoks Hıristiyanlık da dahil edilmiştir. Rus toprağının sınırları dini bir kimlikle, Ortodoks olmasıyla da belirlenmiştir.

15. yüzyılın başlarında yazılmış olan *Zadonschchina* adlı eser buna başka bir örnektir. *Zadonschchina*, 1380 yılındaki Kulikovo savaşında Rusların Moğolları yenmesi hakkındadır. Burada Rus toprağı anlayışının daha da fazla Ortodokslukla tanımlandığı görülmektedir. Ayrıca önemli bir unsur olarak da vatan (*patria*) için ölmenin Tanrı için ölmekle eş tutulduğu görülmektedir. Vatan burada hala Rus prenslerinin mülkü (*patrimony*) olarak anlaşılmaktadır ve bu özdeşleşmenin içine aristokrasi de dâhil edilmiştir. Bu edebi eserde Rus toprağı Moskova ile tanımlanmıştır. Bu eserlerde üç

---

¹ bakınız: Nationalism, A Report by a Study Group of Members of the Royal Institute of International Affairs, 1939: 57. Ayrıca, Rus bakış açısına göre, Çarlık Rusyası Kiev Rus devletinin doğal mirasçısıydı; ancak Ukraynalılar ve Belaruslar da kendilerini Kiev devletinin mirasçısı sayarlar. Bakınız: Dawisha ve Parrot, 1994: 28-29.

kavramın birleştirilmesiyle tanımlanan bir Rusluk bilinci görülmektedir: Rus Toprağı, Ortodoksluk ve Moskova (Cherniavsky, 1975: 119-120).

Farklı yüzyıllara ait bu eserlerde Rusluk bilincinin tanımlanmasında değişiklikler gözlemlenmektedir. Bu değişiklikler Rus tarihinin gelişimiyle yakından ilintilidir. 13. ve 15. yüzyıllar arası (1240-1480) farklı bir dinden olan Moğolların hakimiyetinde yaşamak, ve 14. ve 16. yüzyıllar arası yeni bir siyasal merkez olarak Moskova'nın yükselişi; Rus Toprağı, Ortodoks inancı ve Moskova üçlemesinden oluşan Rusluk bilincinin oluşumunda önemli etkilerde bulunmuştur. Ayrıca bu dönemde Rus kilisesi giderek daha fazla Ruslaşmış, Moskova'nın yükselişinin kendisi için önemini görmüş ve bunu desteklemiştir. Bu nedenle Rusların siyasal birliğinin kurulmasında Moskova'nın yanı sıra Rus Kilisesinin de önemli rolü olduğu söylenebilir (Nationalism: A Report by a Study Group, 1939: 59).

Ayrıca 1439'daki Floransa Konseyi ve 1453'de İstanbul'un fethi, Rus milli kimliği üzerinde etki yapan iki önemli olaydır. Floransa Konseyiyle Rum Ortodoks Kilisesi'nin Papalığa biat etmesi kabul edilmiş ve bu durum Rus kilisesinin İstanbul patrikliğinden ayrılmasına neden olmuştur. İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmesinin ardından da Moskova, Doğu Hristiyanlığında, Hristiyan bir prens tarafından yönetilen tek önemli şehir olarak kalmıştır (Zernov, 1938: 31).

Moskova "gerçek inancın" tek temsilcisi ve Ortodoksluğun tek koruyucusu olarak görülmüş ve Bizans'ın mirasçısı ilan edilmiştir. 1472 yılında III. Ivan ve son Bizans imparatorunun kuzeni olan Sophia Paleolog arasında gerçekleşen evlilik de Moskova'nın Bizans mirası üzerindeki hakkını tasdik edici görülmüştür.

1453 yılından sonraki dönem 15. yüzyıl Rusluk bilincinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten itibaren dünyadaki tek Ortodoks devlet Rusya olarak kalmıştır, ayrıca Rusya'nın tüm komşuları da kendisinden farklı bir dine mensuptu. Buna ek olarak, 15. yüzyıldan itibaren Moskova'nın merkezileşen bir monarşi olarak kuzeydoğusunu da kendi yönetimi altına aldığı görülmektedir. Bu dönemde Rus toprağı, Ortodoks inancı ve Moskova giderek daha fazla siyasi gerçeklikle örtüşmeye başlamıştır.

15. yüzyıldan önce Moskova'da taç giyme ritüeli, saray törenleri ve krallık sembollerinin hiç biri mevcut değildi. Bütün bunlar 15. yüzyılın sonlarında Doğu Roma ve Moğol iktidarı sona erdikten sonra oluşturulmuştur. Bu dönemde Moskova'nın ve

Rusya'nın Büyük Prensi (*Velikiy Knyaz*) Ortodoks egemeni olmuş, Moskova da Üçüncü Roma olmuştur. Moskova sarayı, ritüelleri, taç giyme töreni, yöneticilerin görünüşü hepsi, Bizanslaştırılmıştır. 15. Yüzyıl, Rusya'da tarihten gelen, var olan bir çok seçeneğin, Moskova tarafından imparatorluk için bir bilinç oluşturmak adına ele alınıp değerlendirilmesinin başladığı yüzyıldır. Rus prensinin hem Han, hem Roma İmparatoru, hem Ortodoks Hükümdar hem de I. Ivan'ın hanedanının mirasçısı olarak kavramsallaştırılması, bütün bu kavramların bir arada aynı anda var olması, birbiriyle çelişen değil, birbirini güçlendiren etkiler yapmıştır (Cherniavsky, 1975: 123).

Bütün bu seçenekler 16. yüzyılda daha da genişletilmiştir. Rusya'nın hükümdarı, Ortodoks Hıristiyan dünyasının lideri olarak bir Çardır çünkü, sadece İkinci Roma düştüğü için değil, fakat aynı zamanda 11. yüzyılda atası olan Vladimir Monomakh, Bizans imparatorunu yenmiş, evrensel Hristiyan İmparatorluğunun sembolü olan İmparatorluk tacının sahibi olmuş olduğu için de Çar ünvanını almıştır. Ayrıca Rus hükümdarlarının İmparator Augustus'un soyundan geldiği kabul edilmiştir. İmparator Augustus'un, kardeşi Prus'a kuzeydeki toprakları verdiği; bu topraklardan da Rurik, Rusya'nın ilk hükümdarı, ve bütün Rus prenslerinin atalarının geldiği kabul edilmiştir (Kurat, 1993: 140-141). Buna göre, Moskova'nın Prensi Kâinatın Çarı idi, Rus halkı Tanrı tarafından seçilmişti ve tüm Hristiyan halklar arasında en önde gelen halktı.

Moskova Üçüncü Roma olarak tanımlanmıştır. Moskova'nın Üçüncü Roma olarak tanımlanması fikri, bütün daha sonraki, Rusya'nın milli misyonunun kavramsallaştırılmasının üzerine inşa edileceği temel olmuştur. 16. yüzyılın ilk yarısında Philotheus, Pskov'un Rus rahibi, Prens III. Vasili'ye şöyle yazmıştı: "Birinci Roma sapkınlıklara yenik düşerek yıkıldı, İkinci Roma Türklerin kurbanı oldu, fakat yeni ve Üçüncü Roma tüm kâinatı bir güneş gibi aydınlatarak kuzeyden doğuyor. Birinci ve İkinci Roma yıkıldı ama üçüncüsü tarihin sonuna kadar yaşayacak, çünkü o son Romadır. Moskova'nın mirasçısı yoktur, Dördüncü Roma düşünülemez." (Nationalism, A Report by a Study Group, 1939: 62).

Rus milli duygularını güçlendiren diğer bir önemli olay IV. Ivan'ın 1552 yılında Kazan'ı işgal etmesidir. İşgal boyunca ve sonrasında, vurgu Ortodoksluğa yapılmıştır. Kazan'ın işgali Ruslar açısından Ortodoksların "kâfirlere" karşı zaferi anlamına geliyordu ve ayrıca Çarın gerçek manada taç giymesi demektir.

17. yüzyılın ortasında Çarın Ortodoksluğu çok daha fazla vurgulanmaya başlamıştır. Çar Aleksis Ortodoks bir yöneticinin tipik örneği olarak sunulmuştur. Onun dönemi, aynı zamanda, Çarla patrik arasındaki, devletle kilise arasındaki mücadelenin yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Sonunda devlet kilise üzerinde tamamen hâkimiyetini kurmuştur. Bu dönem, devletin kilise üzerindeki hâkimiyetini kurduğu milat olarak gösterilebilir (Cherniavsky, 1975: 135-136). Kilise neredeyse Rus devletinin bir organı haline gelmiş, Çarlar kiliseyi kendi yönetimlerini meşrulaştırma aracı olarak görmüşlerdir (Guroff ve Guroff, 1994: 84).

Rus folkloruna bakıldığında Büyük Petro'dan önceki dönemde Rus folklorundaki şarkıların ve masalların temel olarak iki dönem hakkında olduğu görülmektedir. Bu dönemlerin biri Aziz Vladimir bir diğeri de Korkunç İvan dönemi, özellikle de Kazan'ın işgali zamanıdır. Yukarıda belirtildiği gibi Vladimir Ortodoksluğa geçen ilk Rus hükümdardır. İvan ise Kazan'ı fetheden, Ortodoksluğun zaferini ilan eden hükümdardır (Cherniavsky, 1975: 126).

"Kutsal Rusya" (*Svyataya Rus*) anlayışı popüler bilincin bir örneğidir. 17. yüzyılın başlarından sonra, bu terim geniş bir kullanım kazanmıştır. Bu kavramla, milli bilinçle Ortodoks kimliği mecz edilmiştir. Rus olmak Ortodoks olmak anlamına gelmekteydi. Rus olmakla Ortodoks olmak birbiriyle örtüşmüştür.

2. Rus Milliyetçiliğinin Erken Dönem İfadeleri ve Rus Milli Bilincinin Gelişimi

17. yüzyılın sonunda tahta çıkan I.Petro (Büyük Petro)'nun dönemi, Rusya'da seküler, mutlakiyetçi modern devletin zirvesini temsil eder. Bu dönemde devlet ülkenin her yerinde idari gücünü artırmıştır. Petro 1696 yılında Çar olmuş, o dönemki Avrupa'nın değerlerinden ve fikirlerinden etkilenmiş ve bu değerleri seçici bir biçimde kendisinin ve ülkesinin çıkarları için uygulamıştır. Rusya'nın Avrupalı ülkeler sistemi içerisinde yer almasını isteyen Petro, dış dünyayla mücadelesinde Rusya'yı güçlendirmeyi amaçlamaktaydı. Bütün bu nedenlerle Avrupa'daki milliyetçi fikirleri benimsemiştir.²

Petro döneminin başlarında Rusya Çarların kişisel mülkü olarak görülmekteydi. Bugün de Rusçada devlet demek olan *Gasudarstvo*, lordluk ya da krallık anlamına gelen *gasudar*'dan türetilmiştir. O dönemde *Gasudarstvo*'nun yanısıra *Çarstvo* (Çarlık) da, çarın

---

² Petro döneminin milliyetçilik açısından bir değerlendirmesi için bakınız: Tolz, 2001.

kişisel mülkü anlamını güçlendiren, devlet yerine kullanılan bir başka kelimeydi. *Oteçestvo* (ata yurt) ve *obşçee blago* (genel refah) kavramları Petro'nun fermanlarında kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, *Oteçestvo*'nun yanısıra *narod* (millet) kelimesi de Petro tarafından kullanılmaya başlanmıştır (Greenfeld, 1992: 193,195). Bu kelimeler artık Rusya'nın çarın malı değil, herkese, tüm Ruslara ait bir anavatan olduğunu ifade etmekteydi.

Ancak, başlangıçta bu kavramlar yabancılarla yapılan anlaşmalarda kullanılmıştır. İlk amaç, Rusya'nın kavramsal olarak Avrupa'ya yakınlaştırılmasıydı (Greenfeld, 1992: 195). Petro'nun yapmak istediği, bu fikirleri tebaasına empoze etmek değildi; ama bu kavramların kullanılmaya başlaması Rusya'daki siyasal söylemi değiştirmeye başlamış, Çarın tebaası üzerinde yeni düşünme biçimlerinin oluşması yönünde etki yapmıştır.

Petro tarafından başlatılan, Rusya'nın ilk kez batıyla karşılaşması hızlı ve ani olmuştur. Başlangıçta Batı bir model olarak hayranlık duygularıyla ele alınmıştır. Moskova ve Sen Petersburg'da yaşayan soylular batılı tarzları günlük hayatlarında heyecanla taklit etmeye başlamışlardır. Fakat tabii Rus halkının çoğunluğu eski hallerinde yaşamaya devam etmiştir. Dönemin önemli bir Rus yazarı olan Nikolay Mihayloviç Karamzin şöyle yazmıştır: "dünya vatandaşları olduk ve Rus olmaktan vazgeçtik" (Karamzin, 1991: 32-3).³

Rus milliyetçiliğinin en erken ifadeleri Rusya'nın Batı ile karşılaştırılması üzerine olmuştur. Rus milliyetçiliğinin ilk temsilcileri Batıyı tehdit edici olarak görmemişlerdir. Petro'nun başarıları nedeniyle, uluslararası durumdaki değişiklik neticesinde ilk milliyetçiler gururlu ve güvenliyidiler. Onların döneminin Rusyası dünyanın gözünde çok başarılıydı ve onlar da bu ülkenin bir parçası olmaktan gurur duyuyorlardı. Rusya'nın büyüklüğüyle gurur duyuyorlardı. Güçlü ve ünlü bir imparatorluğun üyeleriydiler. Bu milli gurur duygusu, daha sonra gelen neslin milliyetçiliğinin üzerinde büyüdüğü toprak olacaktı (Nationalism: A Report by, 1939: 224).

Petro'dan önce Rusya'da seküler okullar mevcut değildi. Petro döneminde eğitim alanında önemli gelişmeler gerçekleştirdi. Bu yeni açılan okullara girenlerin önemli bir kısmı soylu olmayan geçmişlere sahipti. Bu insanlar, Rusya'da milliyetçi olarak

---

³ Ayrıca, Karamzin'in görüşleri için bakınız: Karamzin, 1957 ve Pipes, 1959.

tanımlanabilecek ilk gruptur. Rus milli bilincinin gelişmesine önemli katkılar yapan soylu kökenden gelmeyen entelektüeller, I. Petro döneminde yetişmişlerdir. Bu grubun çoğu üyesi için üniversiteler saygınlık, refah ve etki kazanmanın tek yoluydu. Üniversiteye girmeden önce her kim idiyse artık o değillerdi, ve yeni bir kimliğe ihtiyaçları vardı. Varolan tanımlamalar onlar için uygun değildi. Millet fikri onlar için yeni bir kimlik sağladı ve bu grubu vatanseverlere dönüştürdü. Bu insanların katkıları geleceğin milli kültürünü oluşturmuştur. Vasily Trediakovski, Mihail Lomonosov ve Fedor A. Emin bu türden entelektüellere örnek olarak verilebilir (Greenfeld, 1992: 245).

Rus milli bilincinin gelişiminde 18. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşen bir sonraki adım, Batı ile Rusya'nın eşitliği üzerine kuruludur. Ancak burada Batı eşit ama Rusya için istenmeyen ve uygun olmayan bir model olarak konumlanmıştır. Greenfeld'e göre bu kendisini kültürel görecelilik olarak göstermemiş, Batının reddiyle sonuçlanmıştır.

Batının rasyonalitesi Rus milliyetçileri tarafından kabul edilemez bulunmuştur. Rasyonalite hesapçılıkla, derinlemesine düşünmeyle, öngörülebilirlikle alakalı olarak değerlendirilirken, Rus milliyetçileri bunların karşısına spontanlık, beklenmezlik, tahmin edilemezlik ve ölçülemezliği koydular. Slav ruhunu bu unsurların tanımladığını söylediler. Varolan batı değerlerine karşı antitezler geliştirerek Rus milli ruhunun özelliklerini oluşturdular. Batıdaki özgürlük ve eşitliğin gerçek özgürlük ve eşitlik olmadığını söyleyerek, özgürlük ve eşitliği yeniden yorumladılar. Bu kavramlar için yeni tanımlar geliştirdiler. Örneğin Denis Fonvizin, kanundaki özgürlükle gerçek özgürlük arasındaki farkı Fransa seyahati sırasında anladığını yazar. Ona göre Ruslarda birincisi yoktur ama daha önemli olan ikincisi vardır. Gavrilla Derjavin Rus özgürlük ve eşitlik anlayışını şu şekilde tanımlamıştır: “mutluluk-uyumda/eşitlik-adalette/özgürlük-tutkularını kontrol edebilmekte” (*V edinoduşii-blajenstvo Vo pravosudii-ravenstvo Svobodu -vo uzde strastei*) (Greenfeld, 1992: 258). Rus milliyetçilerine göre, medeniyet tarafından kirletilmemiş halk en arı, en temiz ruha sahipti. Rus ruhunun değerlerini spontanlık ve duygular olarak tanımladılar. Bu ruh, Rusluğun, Rus olmanın işaretiydi. Millet kolektif bir birey olarak tanımlandı ve bu ruhla tarif edildi. Birey değil, topluluk yüceltildi (Greenfeld, 1992: 261).

Medeniyet tarafından kirletilmemiş insanların en temiz ruha sahip olması anlayışının sonucu köylülüğün yüceltilmesi olmuştur. Köylüler, sadelikleriyle, soylulardan daha Rus

olarak görülmüşlerdir. Bu dönemdeki tiyatro oyunlarında ve dergilerde sade ve kendi halinde halkın insanıyeti yüceltilmiştir. Halkın bu şekilde kavramsallaştırılması Rus milli kimliğinin gelişmesinde önemli bir adımdır. 18.yüzyıl sonuna gelindiğinde Rusya'da millet fikri doğmuştu. Rus milli bilincini oluşturan unsurlar ve Rus milletinin tanımı 1800'de halihazırda mevcuttu. Bu tarihle 1917 arasında bu anlayış, geliştirilmiş, yeniden kavramsallaştırılmış, fakat temelden bir değişikliğe uğramamıştır (Greenfeld, 1992: 260).

3. 19. Yüzyılda Rus Milliyetçiliğinin Farklı Akımları:

1812 yılındaki Büyük Vatanseverlik Savaşı olarak adlandırılan Rusya ve Fransa arasındaki savaşın, özellikle de bu savaş sırasında Napolyon'un Rusya'yı işgalinin, 19. yüzyıl başında Rus milli bilincinin gelişmesinde rol oynayan en önemli olay olduğu söylenebilir. Bu deneyimlerin sonucu, Fransız kültürüne ve Batı Avrupa'ya karşı oluşan reaksiyon olmuştur (Synder, 1990: 350). Ayrıca milli heyecan sadece yönetici sınıfla sınırlı kalmamış, ülke savunması için duyulan endişe, üst sınıfları ve köylüleri hiç olmadığı kadar birbirine yakınlaştırmıştır. Savaşın sonra evlerine dönen köylü askerlerin üzerinde savaşın getirdiği milli dayanışma duygusu etkili olmuştur. (Seton-Watson, 1986: 18).

18. yüzyıl sonunda Rus milli bilincinin gelişimi Rus milliyetçiliğine birçok farklı yorum ve nüans getirmiştir. Rus milliyetçiliğinin, muhafazakar milliyetçilikten, Dekabristlerin 19. yüzyılın ilk çeyreğindeki jakoben, devletçi milliyetçiliğine uzanan farklı varyasyonları vardı.

3.1. Dekabristler (Aralıkçılar)

1825 yılının Aralık ayında olması sebebiyle Dekabrist olarak adlandırılan ayaklanma, otokrasinin baskılarına, soylular üzerindeki kısıtlamalara ve yabancıların imtiyazlarına karşı bir reaksiyon sonucu ortaya çıkmıştı. Dekabristlerin Rus milleti ve imparatorlukta yaşayan diğer milletler hakkındaki görüşleri dikkate değerdir. Dekabristlerin en önde gelen liderlerinden birisi Pavel Pastel idi. Ona göre imparatorlukta yaşayan bütün halklar tek bir halk oluşturmak üzere birleştirilmeliydiler (Nationalism, A Report by: 67). Onun milliyetçiliği merkezi, bürokratik, devletçi bir yaklaşımın sonucuydu. Dekabristler ideolojilerini desteklemek için tarihi dayanaklar aramışlardır. 1812 yılındaki Büyük Vatanseverlik savaşı onlar için çok önemli olmuştur. Onlara göre savaş Rus milletini uyandırmıştır. Ayrıca yazıları, *duma*, *sobor*, *uprava*, *veche*, *boyar* gibi eski Rusya'ya ait

terimlerle doludur. Kiev Rusyası'nın Novgorod ve Pskov cumhuriyetçi şehir devletlerinin hayranıydılar. Bu devletlerde prensin otoritesi sınırlıydı ve kararlar *vecheler* (halk konseyleri) tarafından alınır. Dekabristler, kendilerini, Rus atalarının "özgürlük ruhu"nun yeni temsilcileri olarak tanımladılar (Walicki, 1987: 61).⁴

3.2. Slavofiller

Dekabrist ayaklanmanın bastırılmasının ve I. Nikola'nın baskıcı idaresinin bir sonucu olarak, Rus düşüncesi siyasal meselelerdense felsefi konulara kaymıştır. Bütün bu arayışların en önemli konusu Rusya'nın Batı karşısındaki yeri olmuştur.

Slavofil terimi, Rusya'nın batılılaşmasını eleştiren ve "gerçek Hristiyan devleti"ne ve Petro öncesi Rus yaşamının usullerine geri dönülmesini arzu eden bir grup muhafazakâr entelektüeli tanımlamak için kullanılmıştır. Slavofilizm 1830'ların sonunda bir düşünce akımı olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta diğer Slav topluluklarıyla dayanışma duygusuna sahip değillerdi. Rus olmayan Slavların geleceğine ilişkin düşünceler 1854 yılındaki Kırım savaşından sonra etkili olmaya başlamıştır. Ivan Krievsky, Konstantin Aksakov, Aleksei Khomiakov slavofilizmin önde gelen filozofları idi. Slavofil ideolojinin odağındaki mesele, Rusya ile Batı Avrupa arasındaki ilişkilerdi. Krievskii Batının rasyonelliğini ve bireyciliğini eleştirmiştir. Ona göre rasyonalizm toplumun atomizasyonunu getiren bir unsurdur. Rusya Batının tarihi mirasına sahip değildir, Batının bu mirası, Batı Hristiyanlığı üzerindeki Roma etkisine dayanır. Rusya bundan etkilenmemiştir, bu nedenle saf ve gerçek Hristiyan öğretilerine dayanır; bunlar Slav köylüsünün ruhuna en uygun olan öğretilerdir. Batıdan farklı olarak, Rusya'da birleştirici güç, salt çıkarlar değil ahlaki inançlardır, maddiyat değil değerlerdir (Walicki, 1987: 8).⁵

Khomiakov'a göre Rusya tarafından korunan Doğu Hristiyanlığı gerçek Hristiyanlıktır. Aksakov'a göre *obşçina* (köylü komünü) kendi egoizmlerinden ve bireyciliklerinden vazgeçerek ortak uyumu bulan insanlar birliğidir. Komünde insan kaybolmaz, fakat genel iyilik için münhasırlığından feragat eder. Buradan uyum içinde birarada yaşayan rasyonel insanların asilliği yükselir. Bu, ona göre, bir kardeşlik, bir komün, insan ruhunun zaferidir (Greenfeld, 1992: 266-267).

---

⁴ Dekabristlerin düşünceleri için ayrıca bakınız: Mazour, 1961 ve Raeff, 1966.

⁵ Krievskii'nin düşünceleri için ayrıca bakınız: Krievsky, 1984 ve Krievsky, 1966.

Slavofillere göre *obsçina*, en üst düzey toplumsal örgütlenme biçimidir. Onlara göre bu, Batıda bulunmayan çok üstün bir yapıdır. Slavofiller Rusya'yı Avrupa'nın antitezi olarak sundular. Onlara göre, gerçek özgürlük, bireyin topluluk içinde çözünmesidir. Rus Ortodoks kilisesi ve köylü komünleri bu prensiplerin hayata geçmiş halleridirler.

Slavofiller geriye dönük bir ütopyaya, artık varolmayan bir ideale, geçmişin ideal topluluğuna karşı duyulan nostaljik bir hisse sahiptiler. Modern, kapitalist batının kurumlarına ve değerlerine karşıydılar.

3.3. Panslavistler:

Slavofiller değişen siyasal ortamın da etkisiyle giderek siyasal alana kaymaya başlamışlardır. Yukarıda belirtildiği gibi slavofilizm siyasal alanda insanların düşüncelerini ifade edemedikleri bir dönemin ürünü idi. I. Nikola öldükten sonra II. Aleksandr'ın reformları, her ne kadar rejimin otoriter yapısında temel bir değişikliğe neden olmasalar da, entelektüel hayatın genel atmosferini değiştirmiştir. Bu siyasal koşullar, slavofillere teoriden pratiğe geçebilme imkânını vermiştir. Slavofilizm bir felsefeden bir siyasete dönüşmüş ve iki gruba ayrılmıştır: bunlardan biri Pan-slavizm, bir diğeri de muhafazakar reformculuktur.

Slavofilliğin Panslavizme dönüşmesindeki en önemli nedenlerden biri Kırım savaşıdır. Bu savaşın bir sonucu olarak, Güney Slavlarının geleceğine ilişkin bir ilgi duyulmaya başlamıştır. Fakat Rusya'nın Panslavistleri açısından Panslavizm Ruslaştırma ya da Ortodoksların anlamına gelmekteydi. Onlara göre, Rusça tüm Slavların dili haline getirilmeliydi. Panslavizm Rus olmayan Slavları Rus dilini ve Ortodoks inancını kabul etmeye zorlayacak bir Ruslaştırma politikası öngörmekteydi.⁶ Panslavizm 1870'lerin sonunda Rusya'da güçlü bir duruma gelmiştir ve 1877-8 yıllarında Rusya'yı Osmanlı imparatorluğuyla savaşa girmeye zorlayan faktörlerden biridir. Slavofil K. Aksakov'un kardeşi Ivan Aksakov, en önde gelen Panslavistlerden biriydi ve Slav milletlerinden oluşan bir federasyonu amaçlamaktaydı. Ona göre bu federasyon "Rus kartalı"nın kanatları altında kurulmalıydı (Walicki, 1987: 101).

Nikolay Danilevski Rus Panslavizminin lider teorisyeniydi. Ona göre Avrupa medeniyeti bir çöküş dönemine girmişti ve Slavlar, Rusya'nın hâkimiyeti altında,

---

⁶ Panslavistlerin görüşleri için bakınız: Kohn 1983 ve Kohn, 1960.

tamamıyla yeni ve daha iyi bir medeniyet yaratabilirlerdi. Rusya İstanbul'u işgal etmeli, Slavları Türk ve Avusturya idaresinden kurtarmalı ve Rus hâkimiyeti altında birleştirmeliydi. Danilevski Rusya İmparatorluğunun 1869 yılındaki sınırlarını (Polonya dahil olmak üzere), Doğu Avrupa'nın çoğunu ve İstanbul ile Yunanistan'ı kapsayacak bir Pan-slav birliği öneriyordu (Carter, 1990: 21).

4. İmparatorluğun "resmi milliyetçiliğinin" gelişimi ve 20. yüzyıl başlarında milliyetçi hareketler

Rejim açısından 19. yüzyıl önemli değişikliklere işaret etmektedir. Kont S.S. Uvarov, I. Nikola döneminde 1833'ten 1849'a kadar eğitim bakanlığı yapmıştır, bir muhafazakâr ve imparatorluğun diğer halkları üzerinde bir Rus hâkimiyeti kurulması fikrine sempatisi vardı. 1832 yılında Eğitim Bakanı olarak bir rapor hazırlamış ve Çara sunmuştur. Bu rapora göre, Rusya'daki eğitim gerçek Rus ilkeleri olan otokrasi, Ortodoksluk ve *narodnost* (milli bakış açısı)'a dayanmalıydı. Bu raporun önemi şuydu ki, onun bu formülasyonu Rus muhafazakârlığının sloganı olmuş ve rejim gelecek 85 yıl boyunca meşruiyetini bu ilkelere dayandırmıştır (Seton-Watson, 1986: 20). Otokrasi ve Ortodoksluk Rus milli bilincinin ve rejimin meşruiyetinin yüzyıllardır dayandığı iki geleneksel unsurdu. *Narodnost*'un eklenmesi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Uvarov'un formülü, milliyeti de Ortodoksluk ve otokrasi ile aynı düzeye yükseltiyordu. Ortodokslukla milliyet birleştirilmişti, İmparatorluğun gerçek vatandaşları dini bakımdan Ortodoks, milliyet bakımından Rus olmalıydılar. Rus olmayanlar ve diğer dinlere mensup olanlar kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak buldular, çünkü onlar farklı bir *naroddandı*.

I.Nikola bu formülasyondan hoşlanmamıştı, çünkü tebaasının sadakatine milliyetlerinden daha çok önem veriyordu. Lehlere baskı uygulamıştı ama bunun nedeni farklı bir milletten olmaları değil, ona karşı ayaklanmış olmalarıydı. Baltık Almanlarının, Finlerin ve Ermenilerin kurumlarına müdahale edilmesine karşıydı, çünkü onlar Çara bağlı, Çarın sadık hizmetkârı olduklarını kanıtlamış halklardı. Ayrıca Nikola *narod* kavramının taşıdığı potansiyel demokratik anlamın da farkındaydı (Seton-Watson, 1986: 20).

Ayrıca Nikola, Slavofil ideolojiye de taraftar değildi. Kanun ile gelenek arasında organik bağlar kurmanın kendi otoritesine sınırlamalar getireceğinin farkındaydı. Din ve

geleneğin gereklilikleriyle, kendi otoritesini ve siyasetini sınırlamak istemiyordu. Onun açısından Slavofilizm muhalif bir hareketti. Slavofillerin dergisi *Moskovskii Sbornik* kapatıldı (Walicki, 1987: 98).

19. yüzyılda ne milliyetçiler ne de Panslavistler tahtın desteğine sahip değillerdi. Ancak III. Aleksandr tahta geçtikten sonra Rus milliyetçiliği tahttan destek almaya başlamış ve resmi politikanın bir parçası haline gelmiştir (Seton-Watson, 1986: 20). III.Aleksandr ilk milliyetçi imparatorudur ve ilk olarak onun zamanında milliyetçilik Rusya'nın resmi politikası haline gelmiştir. III.Aleksandr döneminde, özellikle Lehistan ve Baltık bölgelerinde olmak üzere Ruslaştırma politikaları yürütülmüştür.

Hükümetin bu yeni milliyetçiliğinin sonucu, daha önce Çara sadakat gösteren, İmparatorluğun Rus olmayan nüfusundan gelen reaksiyon olmuştur. 17. yüzyıldan başlayarak Rusya, ne Rus ne de Ortodoks olmayan halkların yaşadığı bölgelere doğru yayılmaya başlamıştı. 1870'lerin sonunda Rusya, Katolik, Protestan, Müslüman ve Yahudi topluluklarından oluşan bir imparatorluktu. 19. yüzyıla kadar, Rus imparatorluğu ele geçirilen topraklarda yerel elitlere imtiyaz sağlayarak politikalarını yürütüyordu (Dixon, 1992: 23). Fakat III. Aleksandr dönemiyle birlikte imparatorluğun resmi milliyetçiliğinin yükselişi, Ruslaştırma politikalarının imparatorluğun resmi politikası haline gelmesine yol açmıştır.

Ruslaştırma politikaları imparatorluğun farklı yerlerinde farklı şekillerde uygulanmıştır. Ukrayna'da Rus olmayanları Rus olmaya zorlamak şeklinde uygulandı. İmparatorluk asla onların ayrı bir milliyete sahip olduğunu tanımamıştır. Baltık bölgelerinde Rus idari sistemini kurmaya çalışan ve Rusçayı devlet dili yapmayı amaçlayan politikalar izlenmiştir. Ermenilerin yaşadığı yerlerde Ermeni kilisesi Ortodoks hiyerarşisinin karşıtlığına ve bürokrasinin tektipleştirici politikalarına maruz kalmıştır. Volga vadisinde Tatarlar Ortodokslaştırılmaya çalışılmış, Orta Asya'da ise bölgenin Ruslar tarafından kolonileştirilmesi politikaları yürütülmüştür (Dixon, 1992: 21-22).

Rus milliyetçiliği açısından "Yahudi meselesi" de çok önemliydi. Rus milliyetçiliğinin anti-semitik bir yanı da vardı. III.Aleksandr döneminde, Yahudilerin belirtilen şehir ve kasabaların dışında yaşamasını yasaklayan *Cherta Osedlosti*'de belirtilen yerler daha da azaltılmış, devlet liselerine Yahudiler için kotalar getirilmiş, öğrencilerin yüzde 3'ünden fazlasının Yahudi olamayacağı belirtilmiştir. Yahudiler Moskova'dan sürülmüş, ve yerel

yönetimlerde yer almaları yasaklanmıştır. 1881-82 yıllarında pogromlar yaşanmıştır (Maksudov ve Taubman, 1991: 25).

Rusya'da resmi milliyetçiliğin yükselişi Rus olmayanlar arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır. Ruslaştırma politikaları, Rus olmayanlar arasında imparatorluğa karşı milliyetçi bir muhalefet yaratmış ya da var olan muhalefeti güçlendirmiştir. 1905 olaylarında, Rus olmayanların hoşnutsuzlukları da önemli bir faktördür (Acton, 1986: 111).

Rus milliyetçi hareketleri açısından 1905 devriminden sonraki dönem çok önemlidir. Genel olarak Rus milliyetçisi gruplar daha önce parti kurmayı hiç düşünmemişlerdi. Fakat 1905 Ekim Manifestosuna, Rus İmparatorluğunun Temel Yasasına ve 1906 Dumasına bir reaksiyon olarak, milliyetçiler siyasal örgütler ve partiler kurmuşlardır. Ekim manifestosu 17 Ekimde II. Nikola tarafından imzalanmıştı ve yurttaşlık haklarını garanti altına alan, söz verilen meclise yasama yetkisi veren bir belgeydi. Manifesto milliyetçiler tarafından düzene ve mülke tehdit olarak değerlendirilmiştir (Acton, 1986: 122-124).

Bu dönem kurulan en önemli milliyetçi örgütlenme Rus Halk Birliği idi (RHB). RHB, 1907 yılından sonraki Dumalarda güçlü varlık göstermiştir. (Carter, 1990: 27). Amaçları otokrasi, Ortodoksluk ve milliyetçiliğin güçlendirilmesiydi. Irksal saflığa ve Rus hâkimiyetine inanan, anti-semitik bir birlikti. Nicolay Maklakov ve Ivan Shcheglovitov gibi bazı RHB üyeleri bakandı. Bu şekilde Çar üzerinde de etkili olabiliyorlardı (Carter, 1990: 32).

Duma'da başka milliyetçi partiler de vardı. 17 Ekim Birliği onlardan biriydi. Bunlar sadık monarşistlerdi ve milliyetçiliklerinde Panslavist bir boyut mevcuttu. Duma'daki diğer milliyetçi grup "ılımlı Sağ" ya da Milliyetçi Parti olarak bilinen gruptu. Rus toprak sahiplerinin haklarını Leh toprak sahipleri ile şehir ve kasabalardaki Yahudilere karşı korumak amacıyla kurulmuştu. Çara ve Rusya'ya sadıktılar, anti-Leh ve anti-semitiktiler (Carter, 1990: 36-37).

Otokrasi ve Ortodoksluğa ek olarak, Rus milliyetçiliği 19. yüzyılın sonunda İmparatorluğun üçüncü ayağı haline gelmiş, fakat aynı zamanda imparatorluğa zarar da vermiştir. Milliyetçilik fikri devletçi emperyal fikre karşı bir fikirdi. Rus milliyetçiliğinin gelişmesi imparatorluktaki millet ilişkilerini bozmuş, aynı zamanda imparatorluğun

diğer ülkelerle ilişkilerini de bozmuştur. Bu durum da yine Rus milliyetçiliğinin tekrardan güçlenmesine neden olmuştur. Rusya İmparatorluğu'nun son on yılının en önde gelen meselesi, imparatorluğun resmi milliyetçiliğiyle, Rus olmayan milliyetçilikler arasındaki çatışmadır (Seton-Watson, 1986: 23).

Sonuç

Rusya örneğinde, Rus milli bilincinin ve devletin oluşumu paralel bir çizgide gelişmiştir. Rus milli bilincinin gelişimi devletin gelişiminden derin bir biçimde etkilenmiştir.

Rusların millet anlayışı her zaman devlet temelli olmuştur. Tarih boyunca Ruslar kendilerini devletle özdeşleştirmişlerdir, fakat devlet hiçbir zaman kendini açıkça Ruslarla özdeşleştirmemiştir. Ruslar her zaman çok etnili bir "imparatorluk" devletinde yaşadılar. Hem Çarlık hem de Sovyetler Birliği döneminde, Ruslar demografik ve siyasal olarak ülkedeki hâkim millet olmuşlardır. Fakat her iki dönemde de devlet kendisini etnik Ruslarla özdeşleştirmemiştir. Çarlık imparatorluğunun resmi adı *Rossiiskaia Imperiia* idi, *Ruskaia Imperiia* değildi ve Çar da *Vserossiski İmperator* du⁷.

Çarlık döneminde 19. yüzyılın sonuna kadar Ruslar kendilerini otokrasi ve Ortodokslukla tanımlamışlardır. Onlar Ortodoks Hristiyanlar ve Çarın hizmetkârlarıydılar. Rus toprağına ve "Kutsal Rusya" ya derin bir bağlılıkları vardı. 17. yüzyıldan başlayarak her şey, her şeye gücü yeten devletin amaçlarına tabi tutulmuştur. Rus Ortodoks kilisesi devletin bir organı haline gelmiş ve devlet tarafından kendi amaçları için kullanılmıştır (Pipes, 1974: 240). Büyük Petro'nun "Batılılaşma" politikalarıyla beraber, soyluların ve halkın anlayışı arasındaki ikilik görünür hale gelmiştir. Bazı Rus milliyetçilerine göre Petro Rus değildi, çünkü politikaları gerçek Rus değerlerini ve kurumlarını yıkmıştı.

Greenfeld (1992), Rus milli kimliğinin gelişmesinin, Rus milli eliti tarafından Rusya ve Batı arasında yapılan karşılaştırmalarla başladığını söyler. Rus milliyetçi elitleri batıyı reddettiler. Batı değerlerine antitezler üreterek, "biz" in içeriği oluşturuldu. Batıda uygulanan özgürlük ve eşitlik fikirlerini reddettiler. Onlara göre, bunlar gerçek özgürlük ve eşitlik değildi; gerçek özgürlük ve eşitlik Rusya'da mevcuttu. Ayrıca köylülüğün

---

⁷ Rusçada *rossiiski* ve *russkii* arasında fark vardır. *Russkii* sadece etnik Ruslar anlamına gelirken, *rossiiskii* Rusya'da yaşayan tüm insanları kapsar.

yüceltilmesi de bu dönemde başlamış; sadelikleri ve kirlenmemiş özellikleriyle, köylüler soylulardan daha Rus olarak görülmüşlerdir.

Slavofillerin düşünceleri çağdaş Rus milliyetçilerinin çoğu üzerinde derin bir etki yapmıştır. 19.yüzyıl Slavofillerinin fikirleriyle, Sovyetler Birliği döneminde 1960'larda ve 1970'lerde tekrar yükselişe geçen Rus milliyetçisi yazarların fikirleri arasında belirgin benzerlikler mevcuttur. 19.yüzyıl Slavofilleri Rusya'nın batılılaşmasını eleştirdiler ve "gerçek Hristiyan devletine" ve Petro öncesi Rusya'ya dönüş fikrini savundular. Avrupa çöküş dönemindeydi. Batıyı, onun kapitalist medeniyetini, değerlerini ve kurumlarını reddettiler. Rus Ortodoksluğu gerçek Hristiyanlıktı. Bireyciliğe karşıydılar ve topluluğu yüceltiyorlardı. Otokrasi fikrini savunuyorlardı. Bu temalar daha sonraki dönemde, 1960'lardan başlayarak birçok Rus milliyetçisinin vurguladığı temaların aynısıydı.

Slavofillerden başlayarak, Rus milliyetçiliği geriye dönük bir ütopyaya, artık olmayan bir ideale karşı duyulan bir nostalji hissine sahipti. 19. yüzyıl Slavofillerinin Petro öncesi Rusya'sına yaptıkları gibi, 1960'ların ve 1970'lerin Rus milliyetçileri de geçmişe gönderme yapıyorlardı. Bu eskide kalmış dünyaya karşı hissedilen nostalji duygusu, 1960'ların köy yazarlarında (*derevenşçiki*) ve çoğu muhalif milliyetçi de görülmüyordu.

19.yüzyıl Slavofilleri gibi, ünlü çağdaş Rus milliyetçisi yazar Aleksandr Soljenitsin de dış özgürlük ve ahlaki özgürlük arasında bir ayırım yapıyordu. Rus milliyetçiliği her zaman batıyı, değerlerini ve bireyciliğini reddetmiştir; Ortodoksluk onların dünya görüşünün önemli bir unsuru idi. Köylülüğün yüceltilmesi, Rus milliyetçiliğinin vurguladığı önemli bir noktaydı. Soljenitsin gerçek demokrasiyi, Rus geleneklerinde, köylü komününde, Petro öncesi dönemin meclisleri olan *Zemsky sobor*larda, buluyordu. Çağdaş Rus milliyetçileri için de, kahramanlar son Rus çarı II. Nikola, ve onun başbakanı Arkady Stolypin idi.

Rus milliyetçiliğinin bir başka önemli unsuru, Rusya tarihinin batıdan farklı bir çizgide geliştiği inancıydı. Rus milliyetçileri, Rusya'nın kendisine yeni bir "milli" gelişme yolu bulması gerektiği fikrini savunmuşlardır. Çağdaş Rus milliyetçileri de bu, Rusya için "özgün yol" inancını paylaşıyorlardı.

Rus milliyetçileri bu prensipleri savunmayan yöneticileri Rus olmayan yöneticiler olarak görmüşlerdir, bunlar 19.yüzyıl Slavofilleri için Büyük Petro, çağdaş Rus milliyetçileri için Lenin gibi liderlerdi.

Her iki “imparatorluğun” yıkılmasında, milliyetçilik, farklı şekillerde de olsa, önemli bir rol oynamıştır. Çarlık döneminde, ancak 19. yüzyıl sonunda Rus milliyetçiliği emperyal görüşe enjekte edilmiştir. Fakat emperyal rejimin “devlet fikriyle”, tamamen yeni olan “millet” fikri arasındaki çatışma, Rus olmayan milliyetçilikleri tahrik ederek imparatorluğun yıkılmasına katkıda bulunmuştur.⁸ İmparatorluğun giderek artan oranlarda kendini Rus olarak tanımlaması, imparatorluğun Rus olmayan tebaasını yabancılaştırmıştır. O zamanki Rus milliyetçileri imparatorluğun korunmasını savundular. Bolşeviklerin tarafında da sadece Bolşeviklerin imparatorluğu restore edebileceği fikrine sahip milliyetçiler vardı. 1917’de Rusya’da yeni bir dönem başlarken, güçlü bir Rus milliyetçiliği de oluşmuştu.

Kaynakça

- Acton, Edward (1986). *The Present and the Past Russia*. New York: Longman.
- Anderson, Benedict (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, London.
- Carter, Stephen. K. (1990) *Russian Nationalism: Yesterday, Today, Tomorrow*. London:Pinter Publishers.
- Cherniavsky, Michael (1975). *Russia*. Şu kitapta: Ed. Orest Ranum. *National Consciousness, History and Political Culture in Early Modern Europe*. Baltimore and London: The John Hopkins University Press, s.118-143.
- Dawisha, Karen ve Bruce Parrot (1994) *Russia and the New States of Eurasia: The Politics of Upheaval*. New York: Cambridge University Press.
- Dixon, Simon (1992). *The Russians: The Dominant Nationality*. Şu kitapta: Ed. Graham Smith. *The Nationalities Question in the Soviet Union*. New York: Longman.
- Greenfeld, Liah (1992). *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press.
- Guroff, Gregory ve Alexander Guroff (1994). *The Paradox of Russian National Identity*. Şu kitapta: Ed. Roman Szporluk. *National Identity and Ethnicity in Russia and the New States of Eurasia*. New York: M.E. Sharpe, 78-101.

---

⁸ resmi milliyetçilik ve emperyalizmin ilişkisi ile alakalı olarak bakınız: Anderson, 1983.

- Karamzin, Nikolay .M (1991). Zapiska o drevnei i novoi Rossii v ee politicheskoy i grazhdanskoy otnoshenii. Moscow: Prosveshchenie.
- Karamzin, Nikolay .M. (1957). Letters of A Russian Traveler. New York: Columbia University Press.
- Kireevsky, Ivan V. (1984). Izbrannye stati. Moscow: Sovremennik.
- Kireevsky, Ivan V. (1966). On the Nature of European Culture and Its Relation to the Culture of Russia. Şu kitapta: Ed. M. Raeff. Russian Intellectual History: An Anthology. New York, Harcourt, 174-207.
- Kohn, Hans (1960). Pan-Slavism: Its History and Ideology. New York, Vintage Books.
- Kohn, Hans (1983). Panislavizm ve Rus Milliyetçiliği. İstanbul: Kervan.
- Kurat, Akdes Nimet (1993). Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye kadar. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Maksudov, Sergei ve William Taubman (1991). Russian-Soviet Nationality Policy and Foreign Policy: A Historical Overview of the Linkage between them. Şu kitapta: Ed. M. Mandelbaum. The Rise of Nations in the Soviet Union içinde. New York: Council on Foreign Relations Press.
- Mazour, Anatole. G. (1961). The First Russian Revolution, 1825. Stanford: Stanford University Press.
- Nationalism, A Report by a Study Group of Members of the Royal Institute of International Affairs (1939). London: Oxford University Press.
- Pipes, Richard (1959). Karamzin's Memoir on Ancient and Modern Russia. Cambridge: Harvard University Press.
- Pipes, Richard (1974). Russia under the Old Regime. New York: Charles Scribner's Sons.
- Raeff, Marc (1966). The Decembrist Movement, NJ: Prentice-Hall.
- Seton-Watson, Hugh (1986). Russian Nationalism in Historical Perspective. Şu kitapta: Ed. Robert Conquest. The Last Empire. Stanford: Hoover Press.
- Synder, Louis. L. (1990). Encyclopedia of Nationalism. New York: Paragen House.
- Tolz, Vera. (2001). Russia: Inventing the Nation. London: Edward Arnold.
- Walicki, Andrzej (1987). Rus Düşünce Tarihi 1760-1900: Aydınlanmadan Marksizme, Ankara: Verso.
- Zernov, Nicolas (1938). Moscow and the Third Rome. London: AMS Press.